

NYELVHASZNÁLATI KÜLÖNBSEGEK FÉRFIAK ÉS NŐK MUNKAHELYI E-MAILJEIBEN

HÁHN JUDIT

PhD hallgató

Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola

7216 Pécs Ifjúság u. 6.

hahnj@gmail.com

Kivonat: A tanulmány egy szervezet belső, elektronikus kommunikációjának fő fórumára, a belső levelezési listára írt e-maileket elemzi a férfi és a női nyelvhasználati különbségek szemszögéből. Ez a levelezési lista egy virtuális demokratikus tér, amely minden dolgozó számára hozzáférhető: az ide címzett leveleket mindenki megkapja, és bárki küldhet üzenetet a többieknek. A kutatás arra keresi a választ, hogy milyen nyelvhasználati sajátosságokkal jellemezhetők a férfiak és a nők által írt, belső nyilvánosságra szánt elektronikus körlevelek.

Kulcsszavak: elektronikus kommunikáció, férfi és női nyelvhasználat

Bevezetés

Az elmúlt években az informatika fejlődésének köszönhetően jelentős változáson ment keresztül a munkahelyi, az ún. belső kommunikáció. Az információ elektronikus formában történő rögzítését, tárolását és továbbítását biztosító személyi számítógépek a munkafolyamatok megkönnyítése mellett a munkatársak közötti kommunikációra is hatással vannak. A szervezeten belül ma már nemcsak telefonon és nyomtatott levél, fax segítségével, illetve személyes találkozó alkalmával adhatjuk át az információt, hanem a belső hálózat, az intranet részeként működő levelezőprogramon keresztül is. Az e-mailek a munkahelyi kommunikáció szerves részét képezik, hiszen az üzenetküldés meggyorsítása és leegyszerűsítése mellett az információ továbbításának költségeit is csökkentik.

1. Az e-mail mint kommunikációs műfaj

Az e-mail mint kommunikációs műfaj Bódi (2004: 38-39) szerint „írott-beszélt” nyelv, vagyis olyan spontán szöveg, amely az írott és a beszélt nyelvi kommunikáció közt helyezhető el¹. Akárcsak az írott nyelvi kommunikációban, az elektronikus levelezésben is aszinkron természetű a kommunikáció (Koltay 1998): az üzenet feladása és vétele nem ugyanabban a pillanatban történik, bár a köztük eltelt idő sokszor elenyészőnek tűnik. Ha viszont a felek egy időben ülnek a számítógép előtt, párbeszéd látszatát kelti levelezésük. Valódi szóbeliségről azonban természetesen nem beszélhetünk, hiszen a felek nem tudnak egymás szavába vágni, a metakommunikáció gyenge, valamint hiányzik az a közös tér is, amelyben a feladó és a címzett közvetlenül üzenetet válthatna (Koltay 1998). Formai megjelenésében az

¹ Bódi elsősorban magánjellegű elektronikus levelekre vonatkoztatja ezt az állítást, hiszen könyvében a megállapítás alapját képező vizsgálat nem foglalta magába a hivatalos és szakmai témájú e-maileket, amelyekre nem igazán jellemző a formai szabályok megszegése (Bódi 2004: 36).

elektronikus levél abban hasonlít a hagyományos levélre, hogy olvasható rajta a feladó és a címzett neve, az üzenet tárgya, valamint többnyire szerepel benne megszólítás és záróformula. Az e-mailek szövege könnyen archiválható, ebben is az írott nyelvi kommunikációval mutat rokonságot.

A szöveg írott formában jelenik meg ugyan, de számos jellemzője a spontán élőbeszédre emlékeztet. Gyakran hiányzik, vagy igen gyenge a korrekció (Bódi 2004: 36-37): az üzenetek megfogalmazása sokszor pontatlan, hiányos, nem ritkák az elgépelések, befejezetlen mondatok. Az e-levelek írói sietnek, az üzenet „villámgyorsan úton van, s ez a tempó visszahat az íróra (...), a gyors folytatás fontosabbnak számít annál, mintsem hogy időt szánnának a javításokra” (Hrachovecz 1995: 42-52; idézi Nyíri 1996). A gyorsaság igényét tükrözik a rövidítések és a sűrített jelentéstartalmú betűszók, pl. *5let* = ötlet, *btw* = between (Bódi 2004: 38)². Fonetikus írásmód is előfordulhat a szövegekben, ilyenkor az íráskép és az írásmód a beszélt nyelv hangzását érzékelteti, pl. *nemtom*, *asszem*. Az elektronikus levelekben nem ritkák a para- és extralingvisztikai elemek hiányát pótló emotikonok, azaz az érzelmeket kifejező szimbólumok (i. m. 39). A fokozott emocionális tartalmat kifejezheti továbbá a nagybetűs írásmód is. Összességben elmondhatjuk, hogy ami normaszegésnek számít a hagyományos levelezésben, az e-mailekben megengedett, sőt, hatékonyságra törekvő nyelvhasználat (i. m. 28).

2. Az e-mail a gender-kutatások szemszögéből

Herring (1993; 2000) a számítógépes kommunikációról (CMC = computer mediated communication) írt tanulmányaiban arra a következtetésre jut, hogy a személyes interakcióhoz hasonlóan ebben az esetben is különbségek fedezhetők fel a férfiak és a nők nyelvhasználatában. Egyik kutatásában (Herring 1993) két olyan elektronikus levelezőlistát vizsgált, amelyre egyetemi oktatók és kutatók regisztrálhattak. A listatagok közül bárki küldhetett üzenetet a csoportnak, az információ mindenkire eljutott. A férfiak és a nők hozzászólásait elemezve azt az eredményt kapta, hogy egy, a résztvevők száma szerint kisebbséget alkotó, férfiakból álló csoport dominált a kommunikációban a szövegek mennyiségét és az alkalmazott retorikai stratégiák (pl. kritizálás, ellenséges hangnem, öndicséret) tekintetében is. A nők, eltérő szocializációjukból fakadóan, kerültek a konfliktusokat: kevesebbszer és kevesebbet írtak, ritkán kritizáltak másokat, többször kértek elnézést stb. Bár a médium lehetővé tette volna a demokratikus diskurzust, a kommunikáció hatalomalapú és hierarchikus szerveződés mentén valósult meg.

Egy későbbi tanulmányában (Herring 2000) megerősíti korábbi állítását: az aszinkron természetű számítógépes kommunikációban (például az internetes fórumok, illetve levelezőcsoportok) a férfiakra jellemzők inkább a terjedelmesebb üzenetek, a véleménynyilvánítás tényként való közlése, a nyersebb megfogalmazás, valamint a diskurzusnyitás és zárás. A nők viszont gyakrabban mondanak köszönetet, dicsérnek, kérnek elnézést, továbbá jobban zavarja őket, ha levelében valaki vét az udvariasság szabályai ellen. Az erősebbik nem képviselői ezzel szemben nem foglalkoznak annyit az udvariassági normák betartásával, sem a küldött, sem a kapott levelekben. Herring

² Bódi megjegyzi, hogy a rövidítések használata az üzenetváltás gyorsítása mellett csoportnyelvi jelenségre is utalhat, mivel ezeket főként a gyakorlott internetezők, e-mailezők ismerik és használják (Bódi 2004: 38).

(2000) mindezt azzal magyarázza, hogy a vitázás hagyományosan a férfiasághoz, a szociális harmóniára törekvés pedig hagyományosan a nőiességhez kötődő érték. Mindkét nem hajlamos viszont arra, hogy kommunikációs viselkedését közelítse a másik nemre jellemző nyelvhasználathoz olyan esetekben, amikor egy internetes közösségben kisebbségbe kerül a másik nem tagjaihoz képest.

Waldvogel (2007) munkahelyi e-mailek nyitó- és záróformuláit vizsgálta egy oktatási intézménynél és egy üzemben. Herringhez hasonlóan ő is kimutatott nyelvhasználati eltéréseket a férfiak és a nők elektronikus leveleiben, de sokkal meghatározóbbnak találta az adott szervezeti kultúrát a vizsgált jegyek szempontjából, mint a többi független változót (pl. kor, nem, beosztás). A két nem által írt levelek összevetéséből kiderült, hogy a nők szívesebben alkalmaztak nyitó- és záróformulákat, mint a férfiak. Thomson és Murachver (idézi Colley–Todd 2002: 382) kutatásuk során arra a kérdésre keresték a választ, hogy vajon az (informális) e-mailek szövege elárulja-e a feladó nemét. Meglepő módon a kísérletben résztvevő alanyok nagy pontossággal (16-ból 14 levél esetében) el tudták dönteni, hogy férfi vagy nő írta-e. A női elektronikus levelekben több volt a módbeli segédige, a fokozást kifejező határozószó, az érzelmkifejezés, a kérdés, a bocsánatkérés és a dicséret. Önmagukról több információt adtak, de sokszor negatív képet festettek saját magukról. A férfiak szívesebben nyilvánítottak véleményt, hangvételük kevésbé volt udvarias.

Ezek a kutatások azt bizonyítják, hogy a számítógépes kommunikációban is léteznek eltérések a férfiak és a nők nyelvhasználatában.

3. A kutatás

Az empirikus kutatás témája a férfiak és a nők nyelvhasználata a munkahelyi elektronikus levelekben. A vizsgálati alanyok egy magyarországi oktatási intézmény alkalmazásában álló oktatók és dolgozók (informatikusok, adminisztrátorok, ügyintézők stb.). A nemek aránya viszonylag kiegyensúlyozott: 49 nő (42,6%)³ és 66 (57,3%) férfi levelei kerültek elemzésre. A vizsgált üzenetek két levelezési listára⁴ íródtak, az alkalmazottak számára mindkettő hozzáférhető. Tulajdonképpen elektronikus körlevelekről van szó, amelyek az intézményen belüli kommunikáció demokratikus fórumát testesítik meg: bárki üzenhet a többi dolgozónak, és az ide címzett leveleket mindenki megkapja. A két levelezési lista között elvileg az a különbség, hogy az egyiket főként hivatalos, a másikat inkább informális témák továbbítására hozták létre, de a gyakorlatban nem különülnek el ilyen élesen a két fórumra továbbított üzenetek. A levelezőprogramot nemcsak a munkahelyi gépeken lehet használni, hanem a világ bármely pontjáról a nap 24 órájában, mert az intézmény honlapjáról közvetlenül elérhető.

³ Az adatok a 2007. októberi állapotot tükrözik. Nőknél a hivatalosan állományban lévők száma 50, de hárman az adatrögzítés időpontjában gyeden voltak. Ketten pedig fontos, elektronikus körlevelek rendszeres küldését is magába foglaló adminisztratív tevékenységet végeznek nyugdíj, illetve PhD tanulmányok mellett. Bár ők nem szerepelnek az intézményben hivatalosan státuszt betöltők listáján, munkájuk miatt a női foglalkoztatottak számába őket is belevettük.

⁴ Az intézményen belül több levelezési lista működik, amelyeket főként kisebb szervezeti egységek, munkacsoportok számára alakítottak ki, de a vizsgálatban szereplő két lista tartalmazza valamennyi munkatárs e-mail címét.

A vizsgált korpusz egy hónapnyi levelezést tartalmaz: a 2007 októberében írt e-maileket, összesen 93 levelet.

3.1. A kutatás szempontjai

A férfiak és a nők nyelvhasználata közötti különbségek az elektronikus kommunikációban a következő szempontok mentén közelíthetők meg:

1. Az elektronikus levelek száma és terjedelme
2. A záró- és nyitóformulák megléte/hiánya és jellege
3. Tegezés és magázás a szövegben
4. A levelek témája: hivatalos/informális
5. Felszólítások, illetve kérések száma és megfogalmazása

Az adatoláskor a férfiak által írt levelek az 1. számú halmazba, a női e-mailek a 2. számú adatbázisba kerültek. A kiindulási hipotézis ennek megfelelően a következő: a nemek munkahelyi megoszlását figyelembe véve a 2. számú adatbázishoz képest az 1. számú adatbázis arányaiban több és hosszabb e-mailt tartalmaz, kevesebb benne a záró- és nyitóformula, előfordul benne tegezés és informális téma, illetve több benne a felszólítás, mint a kérés. A hipotézis hátterében az a feltételezés áll, hogy a férfiak szívesebben írnak a közösség tagjai számára nyilvános e-maileket, kevésbé ragaszkodnak a formalitáshoz, azaz hajlamosak elhagyni a megszólításokat és az elköszönéseket, időnként tegeznek is a kollegákat, informális dolgokat is megosztanak a többiekkel, de kérések helyett a felszólításokat részesítik előnyben.

3.2. A vizsgálat eredményei

	Dolgozók száma	E-mailek száma	Egy főre jutó e-mailek száma*	Átlagos, szószám	Egy főre eső szószám*	Egy főre eső szószám* *
Nők	49 (42,6%)	14 (15%)	0,28	26	7,42	52
Férfiak	66 (57,3%)	79 (85%)	1,19	85,6	102,5	259,7
Össz.	116 (100%)	93 (100%)				

*Az adott nem teljes populációjára számítva

**Az adott nemben belül csak az e-mailt küldők populációjára számítva

1. táblázat: A munkahelyi e-mailek száma és hosszúsága

A vizsgált időszakban összesen 14 levelet írtak a nők, 79-et a férfiak (1. sz. táblázat). Egy női munkatársra mindössze 0,28 e-mail jut, míg egy férfira 1,19, vagyis több mint négyszer annyi. A terjedelem kiszámításánál csak az üzenet írásakor megjelenő szerkesztési ablakba kerülő szavakat vettem figyelembe, tehát a szigorúan vett levéltörzset tárgymegjelölés nélkül. A szavak száma nem tartalmazza továbbá azokat az elérhetőségeket (név, beosztás, intézmény, postacím, telefonszám, fax), az

aláírásokat, illetve névjegyeket, amelyeket a feladó kérésére többnyire a levelezőprogram illeszt a levél végére (l. bővebben lentebb). Az elektronikus levelek hosszának megállapításakor azt is szem előtt kell tartani, hogy a feladó az üzenet szerkesztése során külön megjelölés nélkül is beilleszthet e-mailjébe más forrásokból vett szövegrészleteket. Ha egyértelműen eldönthető volt, hogy pl. a saját levél után egy bemásolt újságcikk következett, akkor nyilvánvalóan csak a saját fogalmazás szavait vehetjük figyelembe a terjedelem meghatározásakor. A női levelek átlagos hossza 26 szó, a férfiak által küldöttek pedig ennek hozzávetőleg a háromszorosa, átlagosan 85,6 szó. Az egy főre eső szavak számát kétféle módon is kiszámíthatjuk, hiszen, mint azt majd a 3. számú táblázat is mutatja, a 49 női munkatárs közül 7-en (14%), a 66 férfi munkatársból 22-en (33%) írtak e-maileket a vizsgált időszakban. Ennek megfelelően az egy főre eső szómennyiség már pontosabb képet ad az elektronikus levelek hosszáról: egy e-mailt küldő férfi kb. ötször nagyobb terjedelemben fogalmaz, mint egy nő.

Érdekes azt is megnézni (2. sz. táblázat), hogy milyen beosztású munkatársak írtak az üzeneteket. A férfiak 79 levele közül 69 származik oktatóktól, s mindössze 10 egyéb munkakörben dolgozótól, például informatikustól, ügyvivőtől. A női e-mailek mindegyikét ügyvivő szakértők és ügyviteli alkalmazottak küldték, egyetlen oktatói levelet sem találunk köztük. A férfiak a vizsgált levelezési listákat a vizsgált időszakban gyakrabban használták, mint a nők (3. táblázat).

	Fő	Beosztás szerinti megoszlás (%)	E-mailt írt (fő)	E-mailek száma	E-mailek aránya (%)
Női oktatók	27	55,1	0	0	0
Nők egyéb munkakör	22	44,8	7	14	100
<i>Összesen</i>	<i>49</i>	<i>100</i>	<i>7</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Férfi oktatók	58	87,8	17	69	87,3
Férfi egyéb munkakör	8	12,1	5	10	12,6
<i>Összesen</i>	<i>66</i>	<i>100</i>	<i>22</i>	<i>79</i>	<i>100</i>

2. táblázat: Az e-mail küldők beosztás szerinti megoszlása

	1 levél	2-5 levél	6-10 levél	11-25 levél	26 levél	Összesen	Arány*
Nők	5 fő	2 fő	-	-	-	7 fő	14,2 %
Férfiak	11 fő	7 fő	3 fő	-	1 fő	22 fő	33,3%

* Az adott nemhez tartozók összességéhez (100%) viszonyított gyakoriság

3. táblázat: Az e-mailezők levélírási gyakorisága egy hónap alatt

A megszólítások tekintetében a nők négyféle, a férfiak kilencféle köszöntéssel kezdték elektronikus leveleiket. A kis elemszám miatt nem célszerű százalékokat számolni, de az megállapítható, hogy az erősebbik nemnél a preferált megszólítás a *Kedves Kollégák!*, a nőknél pedig azok a formulák, amelyekben a *kolléganő* megnevezés is szerepel. Mindkét nemnél előfordult, hogy elmaradt a megszólítás: a nőknél főként akkor, amikor a levéltörzs maga is üres volt (pl. csak egy csatolmányt továbbítottak), a férfiaknál pedig igen gyakran (33 levélben, azaz az általuk küldött e-mailek 42%-ában) akkor is, amikor a levéltörzsben szerepelt szöveg (4. táblázat). Érdekes módon férfiaknál két esetben is volt arra példa, hogy ugyan egy személyhez (rendszerint egy másik férfihoz) intézték az üzenetet, pl. *Szia Sándor!*, mégis elküldték (másolatként) az intézményi levelezőlistákra is. A férfiak egymás közti párbeszédét erősíti meg a *Fijúk!* köszöntés, amely baráti, informális hangvételtől árulkodik.

	Tisztelt Kollégák!	Kedves Kollégák!	Kollégák;	Kedves Kolléga(nő)k! Kedves Kolléganők és Kollégák!	Nincs megszólítás, van szöveg	
Nők	2	0	0	4	3	
Férfiak	7	14	9	7	33	
	Kedves Listatagok!	Tisztelt Oktatók!	Tisztelt Kari Tanács tagok!	Szia/Szervusz + Keresztnév!	Fijúk!	Nincs megszólítás, nincs szöveg
Nők	0	1	1	0	0	3
Férfiak	4	1	0	2	1	1

4. táblázat: A nyitóformulák típusai előfordulásuk száma szerint

Az e-maileket a férfiak és a nők is általában valamilyen elköszönéssel, aláírással vagy elérhetőség megadásával (névjegy)⁵ zárták.

⁵ Itt nem a rendszerint csatolmányként küldött elektronikus névjegyre gondolok, hanem az e-mailek végén lévő adatokra, amelyeket szaggatott vonal is elválaszthat a levél szövegétől. Például:

 Kovács Lajos
 XXXX Intézet, YYYY város
 Tel: 12/ 345-678 Fax: 111-222

	Záróformulák típusa*	Záróformulák száma*	Nincs zárás, van szöveg	Nincs zárás, nincs szöveg	Szöveg + névjegy	Csak névjegy
Nők	1	2	0	2	5	1
Férfiak	18	59	4	1	8	7

*Záróformulák itt kizárólag elköszönések és aláírások, elérhetőségi adatokat tartalmazó névjegyeket nem számolva

5. táblázat: Az e-mailek zárása

A férfiak által leggyakrabban használt elköszönés az *Üdvözlettel: Tulajdonnév + Keresztnév* volt, ez 15 e-mailben került a levél végére. Aláírások közül a monogram megadása (pl. *KL*) volt a legnépszerűbb: a 79 levélből 18 zárult így. A női levelekben egyetlen záróformula-típus szerepelt csak, az is aláírásként: *Tulajdonnév + Keresztnév + beosztás*. A férfiak változatos módon fejezték be e-mailjeiket. A következő felsorolások ezt illusztrálják egy, csak a példa kedvéért kitalált Kovács Lajos nevű informatikus adataival:

Elköszönések: *Üdvözlettel: Kovács Lajos* (15), *Üdvözlettel: Lajos* (3), *Uff KL* (3), *Üdvözlettel: Kovács Lajos Informatikai Osztály* (2), *Üdv: Kovács* (1), *Üdv: Lajos* (1), *Üdv: KL* (1), *Köszönöm: Kovács Lali* (1), *Köszönettel: Kovács Lajos informatikus* (1), *Uff Kovács Lajos* (1).

Aláírások: *KL* (18), *Kovács Lajos* (7), *Kovács* (6), *Kovács Lajos informatikus* (3), *Kovács Lali* (1), *Lajos* (2), *KLali* (2), *KovácsL* (1).

Akárcsak a nyitóformuláknál, itt is láthatunk példát olyan zárásokra, amelyek egyértelműen informális hangvételt tükröznek, pl. *Uff* vagy a becenév használata.

Ha témájuk szerint is megvizsgáljuk a leveleket, akkor kizárólag a férfiak e-mailjei tartalmaztak informális közlendőket (6. táblázat), a nők csak hivatalos ügyben használták ezeket a listákat. Nem találtam összefüggést a téma valamint a nyitó- és a záróformulák használata között: a férfiak hivatalos témák esetén is gyakran elhagyják a megszólítást és az elköszönést, aláírásként előfordul a monogram, illetve a becenév is.

	Hivatalos téma	Nem-hivatalos téma	Összesen
Női e-mailek	14 (100%)	0	14 (100%)
Férfi e-mailek	57 (72,1%)	22 (27,8%)	79 (100%)

6. táblázat: Az e-mailek témák szerinti megoszlása

A levéltörzs szövegét figyelembe véve (a megszólításoktól ebben az esetben eltekintve) a tegezés és a magázás arányát a 7. táblázat mutatja. Mindkét nem szívesen fogalmazta meg közlendőjét oly módon, hogy abból nem derült ki, tegezik-e, vagy magázzák-e munkatársaikat. Ilyen megoldások például a többes szám első személy vagy a melléknévi igenevek (pl. *olvasható*) használata.

	Tegezés	Magázás	Nem derül ki	Összesen
Női e-mailek	0	4 (28,5%)	10 (71,4%)	14 (100%)
Férfi e-mailek	5 (6,3%)	8 (10,1%)	66 (83,5%)	79 (100%)

7. táblázat: Tegezés és magázás

A kérések megformálásában a férfiak és a nők is udvariasan jártak el.

Példák a férfi munkatársak leveleiből:

Kérem az érintettek jelentkezzenek a megadott címen. / Kérem Önöket, hogy amennyiben olyan listát találnak, amire nincs már szükségük, jelezzék nekem. / Arra kell kérnem Önöket, hogy a mellékelt nyomtatványt nyomtassa ki, majd írja alá. / Kérem azokat, akik még nem adták le a mellékelt nyilatkozatot, sürgősen tegyék meg. / Ha igen, kérem Önöket, jelentkezzenek.

Példák a női munkatársak leveleiből:

Szeretném Önöket / Szeretnék Benneteket arra kérni, hogy ... / Az oldal feltöltésével kapcsolatban kérem XY-t keressék. / Tisztelettel kérek minden Kollégánőt és Kollégát, hogy ... papírjukat átvenni szíveskedjenek.

Felszólítást viszont csak férfiak intéztek a többiekhez: *Gondolkodjunk. / Olvassuk el az ezzel kapcsolatos közleményeket. / Merítsünk erőt a mostani sikerekből, és készüljünk lélekben a további tennivalókra! / Szóljon valaki. / Ne töröld!*

Utóirat és mosolyszimbólum csak a férfiak üzeneteiben szerepelt, de nem túl gyakran: összesen négy utóirat és négy mosolyszimbólum 79 levélben. Egyik nem sem felejtette el megjelölni a levél tárgyát, de a férfiaknál a tárgy megadása olykor a teljes üzenet szövegét jelentette, illetve olyanra is akadtak példák, hogy a tárgymegjelölésben kezdte el valaki a levelet és a szöveglablakban folytatta:

Tárgy: *Pestre valaki?*

Nem megy jovo szerdaig a Nemzeti Tankönyvkiado Szobranc utcaba???

Tárgy: *nno, legalabb a fizetesunk*

Megerkezett ma reggel: nyugodtan dolgozhatunk a hetvegen.

Kizárólag férfiak e-mailjeiben találkoztam párbeszédés formával: egymás leveleire válaszoltak, gyakran humorosan, csipkelődve.

Tárgy: *Hova lett a 8_asbol*

A jalióra? Marhara kellemetlen, hogy eloadas kozben nincs ora a falon. Elvitte valaki? A szog még megvan. KL

Tárgy: *Re: Hova lett a 8_asbol*

Mostmár a szög sincs. Az óra egyébként magától ment el. Többen is látták, állítólag nagyon sietett :))) d.i.

Tárgy: *Az ora-problema*

Pista, hat igen: ilyen ora kene mar nekem a 8_asba...

Tárgy: *Re: Hova lett a 8_asbol*

Én mást hallottam. Késett, azért nem volt (még) ott.

Szabó

3.3. Az eredmények interpretációja

Az adatok alapján elkülöníthetők egymástól a férfiak és a nők elektronikus körlevelek írásában megnyilvánuló levelezési szokásaik, valamint nyelvhasználati sajátosságaik. A nők ritkábban és rövidebb e-maileket küldenek a belső nyilvánosságot biztosító levelezési listákra, mint a férfiak. Csak akkor üzennek, ha hivatalos közlendőjük van, ezt támasztja alá egyrészt a levelek témája, másrészt az a tény, hogy kizárólag az adminisztratív munkakört betöltők írtak e-maileket, személyenként többnyire csak egy levelet. A női oktatók kerülnek ezeket a fórumokat. Kevesebben vannak ugyan, mint a hasonló státuszt betöltő férfikollégáik, de ez önmagában még nem indokolja a teljes távolmaradást.

A férfiak összességében is, és arányában is több és terjedelmesebb e-mailt fogalmaztak meg. Az egy főre jutó e-mailek száma esetükben négyszerese a női kollégáknál megállapított értéknek, leveleik hossza pedig sokszorosa a nők által küldött üzenetekének. Minden harmadik férfi ír elektronikus körlevelet, ezzel szemben csak minden hetedik nő ül a számítógép elé ilyen szándékkal. A férfioktatók szívesen használják ezeket az elektronikus fórumokat: a 93 levélből 69-et (74%) ők küldtek.

A fentiekből arra következtethetünk, hogy a nők a belső elektronikus levelezést a munkahelyi feladatok elvégzéséhez kapcsolják: csak akkor és csak azok írnak, akiknek egy hivatalos teendőt kell ilyen formában elvégezniük. A férfiak ezzel szemben kihasználják az e-mailezés adta lehetőségeket, terjedelmes levelekben küldik el másoknak az információkat, érdekességeket, kéréseket hivatalos és nem-hivatalos témákban egyaránt. Mindez magyarázható a két nem eltérő szocializációjával. A férfiakat arra nevelik, hogy ne féljenek a közszerepléstől, ne húzódnak félre társaságban, hanem legyenek központi szereplői a társalgásnak, legyen szó vicceselésről, anekdotázásról vagy bármilyen információadásról (Tannen 1992, idézi Bajner 2006: 268). A nők a társas érintkezések során pl. értekezletek, internetes csevegő-oldalak, rendszerint kevesebbet beszélnek, mint a férfiak. A nőktől sokkal inkább az várják el, hogy figyeljenek mások megnyilvánulásaira (Bajner 2006: 268). Egy munkahelyen pedig, ahol a pozitív „homlokzat” megőrzésére fokozottan kell ügyelni, a nők még óvatosabbak írásbeli és szóbeli megnyilvánulásaik során.

A nyitó- és a záróformulák sokszínűsége és gyakori hiánya a férfiaknál arra utal, hogy a férfiak nem ragaszkodnak egyetlen változathoz, nem követik a hagyományos levelekben előírt normákat. Ismerik az e-mailezés sajátosságait, írnak

utóiratot, használnak mosolyszimbólumokat. Ezzel azonban nem vétenek a norma ellen, hiszen a műfaj megengedi a hagyományos levelezéstől eltérő nyelvhasználatot. Bár a megszólítások és elköszönések udvariasságot tükröznek, hiányuk nem feltétlenül jelenti azt, hogy a feladó udvariatlan (Waldvogel 2007). Waldvogel szerint az udvariasság megítélése függ az adott kultúrától, jelen esetben a szervezeti kultúrától. Ha ebben elfogadott gyakorlat, hogy az elektronikus körlevelekben időnként elmaradnak a nyitó- és záróformulák, akkor nem nevezhető udvariatlanságnak, ha valaki nem szólítja meg a fórum többi tagját. A nyitás nélküli leveleket általában sietve fogalmazzák meg, gyakran válaszul egy korábbi e-mailre. Ha pedig válaszlevelek, akkor a címzett egy párbeszéd második részeként értelmezheti őket, ami nem indokolja a megszólítás szükségességét (Crystal 2001, idézi Waldvogel 2007). A férfiak kevésbé is érzékenyek az udvariatlanságra (Herring 2000): a nyitások és zárások elmaradása valószínűleg nem zavarja őket annyira, mint a nőket. A nők konzervatívabbak, óvatosabbak: ezt igazolják egyrészt a kevésbé változatos megszólítások és elköszönések, másrészt azoknak a nyitóformuláknak a preferálása, amelyekben a női kollégáikat is köszöntik. A férfiak üdvözlési formái között akadnak informális jellegűek is, mint például a *Fijúk!*. Ez a megszólítás két szempontból is érdekes. Először is írásmódja a szó kiejtését tükrözi, megerősítve az e-mail írott-beszélt nyelvként való jellemzését. Másodsor a feladó a férfiak csoportját célozza meg ezzel a nyitással, leszűkítve az elektronikus levelezési lista mögött álló közösséget az egyik nem tagjaira. Ez a levelezési lista ugyanis látenszen közösségformáló erővel bír a férfiak esetében: a levelek többségét ők írják, gyakran reagálnak is egymás leveleire, többször viccelődnek egymás közt. Hadas Miklós *A modern férfi születése* (2003) című könyvében a sportolási szokások változásán keresztül mutatja be, hogyan alakult át a civilizáció fejlődése során a férfiak beállítódása. Hadas (2003) megállapítja, hogy napjaink társadalmára a közösségi szolidaritáson alapuló férfiaság beállítódási mintázatai jellemzőek, azaz a férfiaságot legitimálja a közösségen belüli kooperáció. A vizsgált elektronikus körlevelekben is ez a közösségi szellem érezhető. Azt már nehéz lenne megmondani, hogy azért alakult-e ez ki, mert a nők egyébként is távol maradnak ettől a fórumtól, avagy éppen azért nem írnak a nők erre a fórumra, mert a férfiak dominanciájától elbizonytalanodtak.

Az e-mailek szövegén belüli nyelvhasználatra vonatkozóan csak a férfiaknál fordult elő tegezés, igaz, csak öt levélben. Mindkét nem képviselőire jellemző volt a tegezést, illetve a magázást kerülő fogalmazásmód. Ennek oka feltehetően az, hogy a munkatársak közül van, akit tegeznek, van, akit magáznak, s így értelemszerűen „semleges” megoldásokat választanak. Konkrét kéréseket és felszólításokat nem túl gyakran tartalmaztak a levelek, ami azt jelzi, hogy a vizsgált levelezési listák elsődleges funkciója a tájékoztatás. Felszólítások csak a férfiak e-mailjeiben szerepeltek. De a férfiak sem alkalmaztak olyan felszólításokat, amelyekben a felszólító módú igealak magázó lett volna. Ehelyett olyan stratégiákhoz folyamodtak, amelyek kevésbé erős felszólítási szándékról árulkodnak (pl. többes szám első személyű felszólítás), illetve a csoport összetartozását erősítik.

Összegzés

A fentiekben bemutatott vizsgálat a férfiak és a nők nyelvhasználatát munkahelyi elektronikus körlevelekben elemezte. A férfiak által küldött üzenetek (1. adatbázis) a nagyobb számban és terjedelemben fordultak elő a korpuszban, mint a női munkatársak ált. írt e-mailek (2. adatbázis). A nyitó- és záróformulák terén több változatot alkalmaztak a férfiak, ugyanakkor gyakran el is hagyták a megszólításokat és az elköszönéseket. Csak az 1. adatbázisban találhattunk példát a tegezésre, a viccelődésre és az informális témaválasztásra. Az elektronikus körlevelek a vizsgált közegben a férfi munkatársak számára az információtovábbításon túl bizonyos értelemben véve közösségformáló erővel is rendelkeznek, míg a nők elsősorban a munkahelyi feladatok megvalósításának eszközének tekintik a belső levelezőlistákat.

Irodalom

- Bajner Mária 2006. Beszélj vagy hallgass: megmondom, ki vagy. In: Baráth Erzsébet – Sándor Klára (szerk.) *A nő helye a magyar nyelvhasználatban*. Szeged: JATE Press, 265-274
- Bódi Zoltán 2004. *A világháló nyelve. Internetezők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban*. Budapest: Gondolat Kiadó
- Colley, Ann–Todd, Zazie (2002) Gender-Linked Differences in the Style and Content of E-mails to Friends. *Journal of Language and Social Psychology* 21/4, 380-392.
<http://jls.sagepub.com/cgi/content/abstract/21/4/380>
 (Letöltés: 2007. nov. 21.)
- Hadas Miklós 2003. *A modern férfi születése*. Budapest: Helikon Kiadó
- Herring, Susan 1993. Gender and Democracy in Computer-Mediated Communication. *EJC/REC* 2/3.
www.internetstudies.pe.kr/txt/Herring.txt (Letöltés: 2007. jan. 3.)
- Herring, Susan 2000. Gender Differences in CMC: Findings and Implications. *CPSR Newsletter* 18,
www.cpsr.org/issues/womenintech/herring (Letöltés: 2007. jan. 3.)
- Koltay Tibor 1998. Írás és olvasás a hálózaton. Adalékok a problémakör megközelítéséhez. *Írás tegnap és holnap. Internet folyóirat*. 1/4
www.oszk.hu/kiadvany/iras/14kt.html (Letöltés: 2007. jan. 3.)
- Nyíri Kristóf 1996. Bölcsészettudományok az írásbeliség után. *Világosság* 6. febr. 2.)
www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/filoz/irutan.hun (Letöltés: 2006. febr. 2.)
- Waldvogel, Joan 2007. Greetings and Closings in Workplace Emails. *Journal of Computer-Mediated Communication* 12 (2) article 6
<http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue2/waldvogel.html> (Letöltés: 2007.jan.3.)